

Зевако В. І.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського

ПРО УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКІ МІЖМОВНІ ЗВ'ЯЗКИ У ЧАСТИНІ СХІДНОПОЛІСЬКИХ ГОВОРІВ (СПРОБА ЕТИМОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ)

Анотація. У статті з'ясовується етимологія лексем з коренями *-пряд-*, *-прат-*, що функціонують в одній зі східнополіських говірок Чернігівщини.

У процесі аналізу враховано той фактор, що північна частина Новгород-Сіверщини за певними фонетичними й лексико-граматичними ознаками виділяється з-поміж інших діалектів ареалу деякими білоруськими особливостями. Серед них відзначено специфіку наголошеного й ненаголошеного вокалізму, м'якість приголосних перед голосними переднього ряду, протетичні приголосні, характерні форми прикметників і дієслів.

Виявлення етимологічних зв'язків у групі лексичних одиниць з коренями *-пряд-*, *-прат-*, уживаних на північ від Новгорода-Сіверського, є метою роботи. Відзначено, що такі форми поодинокі фіксуються на теренах південної частини району, разом з тим вони широко представлені в літературній білоруській мові та її діалектах.

У процесі дослідження встановлено, що внутрішня форма інфінітива *прати* (псл. **pręsti*, **prędo*) – дія, якій властиві натягування, розтягування. Ця ж сема є ключовою для іменника *пращо*. Дієслово *прати* 'рухатися, бігати туди-сюди', похідне від багатозначного псл. **prędati* 'кидатися, стрибати', 'робити різкі рухи', пов'язане з псл. **pręsti* 'прати'. У свою чергу, спорідненість *прати* з *пруд*, *прудкий* надає дієслову додаткової конотації з ознакою швидкого повторюваного руху. Через спільну сему 'різкий рух' проглядається зв'язок між інфінітивом *прати* й полісемічною дієслівною формою *пратати* (псл. **prętati*) 'рвати, розчищати (землю)', яка в говірці функціонує у значенні 'тяжко напружатися'; 'заощадити', 'сховати (перен. з'їсти)'. Окрім того, словоформа *прати* (псл. **prędati*) 'робити різкі рухи', 'накидати' корелюється з [*напратати*] й матеріалізована у говіркових формах *напратати*, *напратати* 'вдягнути'. Отже, здійснений аналіз доводить етимологічну спорідненість діалектних форм з коренями *-пряд-*, *-прат-*, похідних від первинних псл. **prędati* (**pręsti*) і **prętati*.

Ключові слова: східнополіський говір, лексико-семантична система, етимологічний аналіз, тлумачний словник, етимологічний словник.

Постановка проблеми. За певними фонетичними й лексико-граматичними особливостями серед східнополіських говірок української мови виділяються говірки північної частини Новгород-Сіверського району.

Фонетичні й граматичні ознаки таких говірок визначив свого часу І. Матвіяс: елементи якання, м'якість приголосних перед відповідниками давніх *i* та *e*, називний відмінок прикметників і займенників середнього роду на *-оїе*; збереження

основ на *z*, *k* у крайніх членах дієслівної парадигми; дієслова першої особи множини теперішнього часу I дієвідміни на *-ом*: *не'сом* [1, с. 33].

Про специфіку говірок на північ від Десни говорить Ю. Шевельов, виокремлюючи характерне для них акання, м'які (або напівпом'якшені) приголосні перед *i* (ба навіть перед *y*!), протетичний *v* перед наголошеним *o* (*vózero*) та форму прикметників сер. роду на *-oje* (проти форм на *-eje* в решті поліських говірок: *bíloje ~ bíleje*). Такі риси, зазначає автор, є в ґрунті речі білоруські, хоч і мають певні українські нашарування, накладені на них упродовж трьох останніх століть [2, с. 975].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про те, що східнополіський говір не становить однотипного утворення, пише М. Железняк. Автор виділяє тут три окремі групи говірок: південні, північні, східні. Особливості північної групи пояснюються взаємодією з білоруськими говірками [3, с. 674].

У лінгвогеографічному аспекті східнополіські говори досліджували К. Михальчук, В. Ганцов, І. Зілінський, Ф. Жилко, І. Матвіяс, Н. Дейниченко, В. Куриленко, Є. Черепанова, О. Бабишева, О. Бірюк.

Синхронічний і діахронічний аналіз окремих мовних підсистем, у тому числі, лексичної, здійснювали у своїх дослідженнях О. Курило, Т. Назарова, П. Лисенко, В. Мойсієнко, Л. Дорошенко, В. Бережний, М. Поїстогова, Л. Дика, В. Куриленко, Я. Литвиненко, О. Юсікова, А. Орел, О. Холод'як, Т. Видайчук, Т. Щербина, в етимологічному аспекті діалектну лексику вивчають Т. Швидкова, Г. Гримашевич, М. Волошинова, О. Новицька та ін.

Вважаємо за потрібне продовжувати спроби лексико-семантичних розвідок. Дослідження здійснюється на матеріалі тих східнополіських говірок, що розташовані на півночі Новгород-Сіверського району Чернігівської області та включає часткові діалектні системи сіл Грем'яч, Будище, Рогівка, Лесконоги, См'яч, Мамекине, Леньково, Шептаки.

Українсько-білоруські взаємодії в поліських діалектах відзначали свого часу О. Потебня, В. Ганцов, І. Зілінський, Ф. Жилко, його підтверджують М. Никончук, О. Біла, В. Мойсієнко, Г. Гримашевич. Безперечно, така взаємодія характеризує й східнополіські говірки, про що свідчить повне акання поруч із сильним яканням, рефлексії **Ѣ** та [o] в закритих наголошених складах; твердість [y] перед голосними непереднього ряду; м'якість приголосних перед [i], [e], елементи цекання і дзекання; усічені закінчення прикметників чоловічого роду однини, нестягнені членні закінчення форм жіночого й середнього родів та множини; дієслово буття у формах *йо*, *йос'м'*, *йос'м'і* тощо.

Отже, вивчення українсько-білоруського діалектного суміжжя залишається одним із завдань історичного мовознавства, що визначає актуальність роботи.

Метою роботи є етимологічний аналіз лексем з коренями *-пряд-*, *-прат-*, уживаних на північ від Новгород-Сіверського, поодинокі представлених на теренах південної частини району, але притаманних білоруській мові.

Реконструючи значення словоформи, застосовуємо лінгвогеографічний (врахування ареалу функціонування лексеми) та порівняльно-історичний (семантико-етимологічний аналіз) методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Східнополіські говори української мови містять значний шар унікальної та досі етимологічно не дослідженої лексики.

Нас зацікавили семантичні зв'язки, що історично склалися всередині двох груп споріднених дієслівних лексем та деяких похідних від них іменників: 1) *'пр'ас'м'і* (*'пр'адка*, *'пр'ажка*, *пр'асла*), *'пр'адат'*; 2) *'пр'атат'* (*на'пр'атат'*, *у'пр'атат'*), *на'пр'атат'* (*на'пр'атац'а*).

Безсумнівно, ключовим серед наведеного переліку є дієслово *'пр'ас'м'і* у значенні 'скручуючи волокна коноплі, льону і т. ін., робити безперервну тонку нитку, пряжу' [4, т. 8, с. 371]. Етимологічний словник, окрім 'сукати нитки, пряжу', подає тлумачення 'ворушити, перебирати (руками, ногами); (очима) раз у раз поглядати' [5, т. 4, с. 620]; близький до першого ще один відтінок семантики 'прясці; віць вяроўку', представлений в етимологічному словнику білоруської мови [6, т. 10, с. 325]. У сіверській говірці лексема функціонує лише в першому з наведених значень.

Етимологія слова базується на висновках, наведених М. Фасмером: псл. **pręsti*, **prędo*, далее сюда же лит. *sprėndžiu*, *sprėndžiau*. *spręsti* «обтягивать, обмерять», лтс. *sprėžu*, *sprėst* «натягивать, растягивать» [7, т. 3, с. 394]. Зокрема в етимологічному словнику УМ читаємо: псл. *pręsti* «прясти», пов'язане з *prędati* «кидатися, стрибати», споріднене з лит. *spręsti* «напинати», *sprindis* «п'ядь», лтс. *spriest* «натягати; міряти» [5, т. 4, с. 620]. Цікаво, що семи, які сформували значення досліджуваного номена 'стрибати, натягати, напинати', розвинулися в похідних словоформах, тією чи іншою мірою представлених у сіверській говірці.

Від *'пр'ас'м'і* утворено *'пр'адка* 'домашній верстат, призначений для ручного прядіння', *'пр'ажка* 'нитка із зсуканих волокон, яку одержують при прядінні' та ін.

У нашій говірці маємо номен *прясло* (звучання з аканьям *'пр'асла*) 'вид огорожі, збитої з двох окремих паралельних горизонтальних жердин, часто необтесаних, розташованих на відстані приблизно пів метра одна від одної, що кріпляться на вертикальних кілках'. Наприклад, *'пр'асла ат_л_скоту гарад'іл'і // на'пр'ас'л'і су'шил'і тр'ан'іо // ста'йт' кала_п'р'асла; н'а'пр'і-гай із пр'асла, 'пр'ас'алца наша па'трухла*.

У літературі зустрічаємо різні тлумачення слова: П. Лисенко пояснює *прясла*, и, ж. як плетену з лози огорожу [8, с. 177]; у значенні 'изгородь, плетень' слово вживається в західнобрянських говорах [9, с. 22].

Дещо вужче розуміння подають інші лексикографічні джерела, наприклад: **ПРЯСЛО** 2, а, сер., діал. Частина огорожі [4, т. 8, с. 371]; **Прясло**, -ла, с. Часть плетня между двумя кольями. [10, т. 3, с. 495]; поруч з [*пр'ясла*] «тин», *пр'ясла* [*прясло*] «кіл в огорожі; частина огорожі» [5, т. 4, с. 620]; **ПРА'СЛА**, -а, ж. Частина агароджы (паміж слупамі). [11, т. 4, с. 366].

В етимологічному словнику білоруської мови з-поміж інших значень (**Пра'сла**, *пра'сло*, *пра'смо* «частка агароджы-паркана паміж двома слупамі»), «пралет плота на даўжыню жердак», «частка сцяны паміж вокнамі»), «праход у плоце», «жердка, якой закладваюць праход у агароджы»), «частка застронка», «некалькі жменяў жтатага збожжа»), «вузкі ўчастак зямлі»), «пасама пражы пры тканні») знаходимо властиве сіверській говірці «плот з неабчасанага коля» [6, т. 9, с. 366]. На думку авторів, лексема похідна від **prędslo*, пов'язаного з *пряду* й споріднена з лит. *sprielis* «склепіння», англ.-сакс. *sprindel* «крюк» [там само], що, своєю чергою, близького з лит. *spręsti* «напинати», лтс. *spriest* «натягати»; те ж знаходимо і етимологічному словнику УМ [5, т. 4, с. 620].

Первинне значення номена *прясло* сіверської говірки, таким чином, окреслюється семою 'натягати': жердини *прясла* горизонтально розтягнені впродовж площі, на відміну від вертикально розміщених дошок паркана. Загалом *прясло* – специфічний тип огорожі, відмінний від інших не лише за типом будови, а й функціонально: його розташовують переважно на нежилых ділянках (городах, садах, сінокосах, випасах), щоб зазначити їхні межі або захистити від худоби. Натомість будинки оточують *за'борам'і*, раніше для цього служили *пл'атні'і* 'тини'.

Дієслово *'пр'адат'* функціонує як ітератив у значенні 'часто рухатися, швидко бігати, набридливо миготіти (перед очима)': *с'ад' / ку'жу / н'а'прадай // кол'к'і буд'іш 'пр'адат' // ча'го_с ти 'пр'адайш на_хат'і //*

Лексема належить до регіоналізмів, не характерних для поліських говорів, його не фіксують словники П. Лисенка, Б. Грінченка, тлумачні словники української й білоруської мов, проте **ПРЯДАТЬ** у значенні 'прыгаты, скакаты, сгыаты, падаы, отскакываты' знаходимо у В. Даля [12, с. 531] і П. Расторгуева 'бегаты' [9, с. 221].

Значалося, що псл. *pręsti* «прясти» споріднене з *prędati* «кидатися, стрибати» [5, т. 4, с. 620]; у свою чергу, [**пр'я да'ти**] «стрибати», [**пр'я'нути**] «кинути», [**спрянути**] «зникнути» похідне від псл. *prędati* «кидатися, стрибати, скакати», пов'язаного чергуванням голосних з *prędo* «течія», спорідненого з дісл. *spretta* «пробиватися, лопатися», *sprat* «тс», англ. *sprint* «бігти, гребти щодуху» [5, т. 4, с. 619]. В етимологічному словнику білоруської мови **пра'нуць** (*пр'януць*) 'стукнуць, ударыць' (Нас.) також розглядається як похідне від *pręsti* «прясти» й споріднене з *пруд*, *прудкі* [6, т. 9, с. 355]. Крім того, у ремарці до лексеми **напрунуць** повідомляється, що багатозначне псл. **prędati* серед інших мало значення 'робити різкі рухи' [6, т. 7, с. 237].

Таким чином, кореневі чергування носових переднього і непереднього рядів у дієсловах *прясти*, *прядати* і *пруд* 'швидка течія води, ріки', *прудкий* 'швидкий' обумовлюють їхню історичну спорідненість, а тому в діалектній словоформі *прядати* сучасної сіверської говірки присутня сема швидкого повторюваного руху, що надає загальному значенню відповідної конотації.

Інша група дієслів корелюється зі словоформами *'пр'атат'* (*у'пр'атат'*), *на'пр'атат'*, *на'пр'атац'а* і *на'пр'атат'* (*на'пр'атац'а*, *на'пр'анут'*), які перебувають у складних семантичних відносинах.

Першорядним у цій групі слів вважаємо інфінітив *'пр'атат'*, реалізований у конкретних словоформах: *на'пр'атат'* 'назбирати, запасти (сіна, соломи, трави тощо)': *с'а'гол'ата тра'ві ат'нуза кар'ов'і буд'а; на'пр'атац'а* 'напра-

цюватися, тяжко наробитися': *на'прамайіс'а на_пал'і так / шо аж 'св'ечк'і у ва'чах; у'нр'атам' 'з'істи, наїстись': у'нр'атала м'а'сца ку'сочік / м'іску'жар'анк'і у'нр'атау і н'а йон.*

Словник української мови з поміткою *діал.* тлумачить дієслово ПРЯТАТИ як 'прибирати' (4, т. 8, с. 371) або ж ОПРЯТУВАТИ і ОПРАТУВАТИ, ОПРЯТАТИ і ОПРАТАТИ, *діал.* 'прибирати, чепурити' [4, т. 5, с. 731]; у словнику Б. Грінченка читаємо: **пратати**, -таю, -еш, *гл.* 1) Прибирати, убирати. 2) Погребати, хоронити. [10, т. 3, с. 495]

В етимологічному словнику УМ щодо діалектної форми [пратати] «прибирати, хоронити», [прататися] «ховатися» наведено чималий перелік похідних: [пратати на] «збирати в лісі дрова» Нед, [пратання] «роботи, зв'язані зі збиранням урожаю» St sl 10, 94, [за пратка] «схованка», [о прат] «прибирання, порядок, чистота» Ж тощо, р. пратать «ховати», бр. апратаць «очистити; одягти», апранаць «одягти, наряджати», стсл. пратати «придушувати, перешкоджати» – псл. претати, очевидно, з первісним значенням «рвати, виривати, розчищати (землю)» [5, т. 4, с. 620–621].

Саме це первинне значення, ймовірно, відображене в діалектній формі *на'нр'атау:а* 'напрацюватися, тяжко наробитися', не випадково й роботи, пов'язані зі збиранням урожаю, називають саме *пратанням*.

Безумовно, переносне значення 'істи' *нр'атам'* або 'з'істи' *у'нр'атам'* містить сему 'ховати', пор.: [за пратка] «схованка», [у праток] «запас, заощаджене» [5, т. 4, с. 620]. Тому 'запаси збіжжя або сіно для худоби' передається однокореневим дієсловом *на'нр'атам'*.

Багатозначною є лексема *пратать*, і в білоруській мові: 'прыбіраць', 'засоўваць, запіхваць (рукі)', 'прыбіраць, упарадкоўваць, даглядаць', 'хаваць', 'ачыщаць ад карэнняў, кустоў' тощо [6, т. 10, с. 14]. Для нас важливим видається твердження про те, що псл. **претати* з першасним значенням 'рвати, виривати, расчыщаць землю пад сябу', магчыма, зв'язане з **претати*, **прести* з першаснай смантыкай 'рзка рухачь, тузачь' [там само].

Дієслівний ряд *напратат' / напратать:а* 'вдягати / вдягатися' і похідні зі значенням одноразової дії *напратат' / напратать:а* належить до широко вживаних у сіверській говірці: *напратат'і ку'хвайку // напратат'іс'а м'ан'л'ей / на'вул'іци ма'роз // а та'ди напрат'нула ка'жух і пла'ток зав'а'зала // нанпрат'ат'іс'а м'опла'і кон'ай пасом //*

У Б. Грінченка читаємо: **напратати II, напратати**. Покрывать, покрыть, накрывать, накрыть; напаяливать, напаяливать [10, т. 2, с. 513].

В етимологічному словнику УМ знаходимо [напратати] «покривати, накривати, натягати», [напратати], [напратати] «брезент, покривало для воза зі шкіри, повсті або ряднини, вимоченої в дьогті»; – давнє похідне утворення від основи псл. *претдо*, **претді* (> *прести*), паралельної до *претдо*, **претді* з первісним значенням «натягати, витягати», звідки походить і *пратати* [5, т. 4, с. 41]. Діалектне значення 'одягати' тут не зафіксовано. Проте в білоруській мові лексема представлена дещо ширшим семантичним діапазоном: **напратать** 'накрываць': *напратат'і яе радном* (гродз), *напратать:а*, *напратать:а* 'накрываць'; *напратать:а*, *напратать:а* 'надзець, апратать', *напратать:а* 'адзець, апратать', 'укриваць', рус. діял. *напратать* 'надзець, накриваць', укр. *напратати* 'накриваць, накриваць, нацягнуць', незак. *напратати*. Відать, да псл. **претати*, шматзначнага дзеяслова, які сярод

інших меў значэнне 'рабіць рэзкія рухі', 'накрываць', гл. *пратать* 'бегаць' (Растарг.), *пратать* 'стукнуць, ударіць' (Нас.); збліжэнне з **претати* 'хаваць' праз стадію 'прыбіраць, нараджаць і хаваць нябожчыка', 'апратать', да якога Мяркулава адносіць бел. *напратать*, *напратать:а*, можа быць другасным [6, т. 7, с. 23].

Досліджувані дієслівні форми доконаного й недоконаного виду функціують лише у значенні 'вдягати / вдягатися / вдягнути', інколи 'накривати', при цьому мова йде лише про верхній, теплий одяг. Можна *напратати* кожух, куртку, пальто, але *вдягнути* кофту, сарафан, плаття, штани, *зав'язати* хусту, платок, шаль. Тому зрозуміло, що [напратати] 'накривати, натягати брезент, повсть' пов'язане з **претді* (> *прести*) 'натягати, витягати', проте діалектне значення 'вдягати, вдягнути' форм *напратат' / напратат'* ґрунтується, як і в білоруській мові, на псл. багатозначному **претати* 'робити різкі рухи', 'накривати'.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

У процесі дослідження виявлено, по-перше, що внутрішня форма інфінітива *пратати* (псл. **прести*, **претдо*) – дія, пов'язана з натягуванням, розтягуванням, вимірюванням. Ця ж сема є ключовою для іменника *пратать*.

По-друге, дієслово *пратати* 'рухатися, бігати, ходити туди-сюди', похідне від багатозначного псл. **претати* 'кидатися, стрибати, скакати', 'робити різкі рухи' тощо, пов'язане з псл. **прести* 'пратати'. У свою чергу, спорідненість *пратати* з *пратать*, *пратать* надає дієслову додаткової конотації з ознакою швидкого повторюваного руху.

Через спільну сему 'різкий рух', по-третє, проглядається зв'язок між інфінітивом *пратати* й полісемічною дієслівною формою *пратати* (псл. **претати*) 'рвати, виривати, розчищати (землю)', яка в говірці функціонує в значенні 'тяжко напрацюватися'; 'запаси, заощадити', 'сховати (перен. з 'істи)'.

Крім того, по-четверте, *пратати* (псл. **претати*) 'робити різкі рухи', 'накривати') пов'язане з [напратати], що реалізується в говіркових формах *напратати*, *напратати* 'вдягнути'.

Отже, здійснений аналіз свідчить про етимологічну спорідненість діалектних форм, похідних від первинних псл. **претати* (**прести*) і **претати*. Важливо, що такі слововиди, за даними лексикографічних джерел, мають місце в ареалах розповсюдження української й білоруської мов, що підтверджує думку про їхню глибоку історичну зв'язку.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому вивченні й описі лексичної системи сіверської говірки з метою уточнення її мовної основи.

Література:

1. Матвіяк І. Г. Групування говорів української мови. *Структура українських говорів*. Київ: Наукова думка, 1982. С. 3–68.
2. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. Харків: Акта, 2002. 1054 с.
3. Железняк М. Г. Східнополіський (лівобережнополіський) говір. *Українська мова: Енциклопедія* / В. М. Русанівський, О. О. Титаренко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. С. 664.
4. Етимологічний словник української мови: у 7 т. Редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. Київ: Наукова думка, 1983. Т. 4: Н–П / Уклад.: Р. В. Болдирев та ін. Ред. тому: В. Т. Коломієць, В. Г. Склярєнко. 2003. 656 с.
5. Етымалагічны слоўнік беларускай мовы. Мінск: Беларуская навука. Т. 7. Мг–Ня. Рэд. В. Ё. Мартынаў, 1991. 316 с.; Т. 9. П. Рэд. Г. А. Цыхун, 2004. 367 с.; Т. 10. П. Рэд. Г. А. Цыхун, 2005. 325 с.

6. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. В 4 т. Т. 3. (Муза– Сят). / Пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. 2-е изд., стер., Москва : Прогресс, 1987. 832 с.
7. Лисенко П.С. Словник поліських говорів. Київ : Наукова думка, 1974. 260 с.
8. Расторгуев П. А. Словарь народных говоров Западной Брянщины (материалы для истории словарного состава говоров). Минск, 1973. 296 с.
9. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 5 : Н–О ; ред. Тому : В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 1974. 840 с. ; Т. 8: Природа–Ряхтливий ; ред. Тому : В. О. Винник [та ін.]. 1977. 927 с.
10. Словарь української мови : у 4 т. / збір. ред. журн. «Киевская Старина» ; упоряд., з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : Репр. відтворення вид. 1907–1909 рр.. Київ : Вид-во АН УРСР, 1958–1959. Т. 2 : 3–Н. 1958. 573 с. ; Т. 3: О–П. 959. 506 с.
11. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. Мінск, 1978. Т. 4 : П–Р. 768 с. URL: https://knihi.com/none/Тлумачальны_слоник_bielaruskaj_movy_zip.html#TSBM4.djvu_366 (дата звернення: 18. 02. 2022).
12. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : Т. 1–4. Москва : Рус. яз, 1989. Т. 3 : П. 1990. 555 с.

Zevako V. Ukrainian-Belarusian interlingual relations due to the East Polesian dialect (attempt of etymological analysis)

Summary. The article finds out the etymology of lexical items with roots *-prjad-*, *-pryat-*, which function in one of the East Polesian dialects of Chernihiv region.

The analysis takes into account the fact that the dialects of the northern part of the Novgorod-Sivershchyna on certain phonetic and lexical-grammatical features are distinguished

from other dialects of this area due to some Belarusian features. There are the specifics of stressed and unstressed vocalism, the softness of consonants before vowels in the front row, prosthetic consonants, characteristic forms of adjectives and verbs among them.

The objective of the work is to investigate the etymological connections in the group of lexical units with the roots *-prjad-*, *-pryat-*, used north of Novgorod-Siverskyi.

It is noted that such forms are singly recorded in the southern part of the district, however, they are widely represented in the literary Belarusian language and its dialects.

In the course of the research it has been found that the internal form of the infinitive *to spin* (in Proto-Slavonic **pręsti*, **prędo*) is an action associated with stretching, spreading. The same sema is key to the noun *priaslo*. The verb *priadat* 'to move, to run hither and thither' is derived from the plural in Proto-Slavonic **prędati* 'to jump', 'to make sharp movements', related to in Proto-Slavonic **pręsti* 'to spin'. In turn, the affinity *priadat* with *prud*, *prudkyi* gives the verb an additional connotation with a sign of rapid repetitive motion. Through the common sema 'sharp movement', the connection between the infinitive *priadat* and the polysemous verb form *priataty* (in Proto-Slavonic **prętati*) 'tear, clear (the earth)', which in the dialect functions in the sense of 'hard to work'; 'save', 'hide' (in figurative sense 'to eat'). In addition, the word form *priadat* (in Proto-Slavonic **prędati*) 'to make sharp movements', 'to sketch' correlates with [*napriadaty*] and is materialized in the dialectal forms *napriatat*, *naprianut* 'to clothe'. Thus, the analysis proves the etymological affinity of dialectal forms with the roots *-prjad-*, *-pryat-*, derived from the primary in Proto-Slavonic **prędati* (**pręsti*) and **prętati*.

Key words: East Polissya dialect, lexical-semantic system, etymological analysis, explanatory dictionary, etymological dictionary.